

Ба 45435

Б А Ч 6

СТАЦКАЕ СЛОВА
МАСАМ

АНДРЭЙ АЛЕКСАНДРОВІЧ

УСТАНОЎКА

15.

Беларускае дзяржаўнае
выдавецтва
Менск - 1930

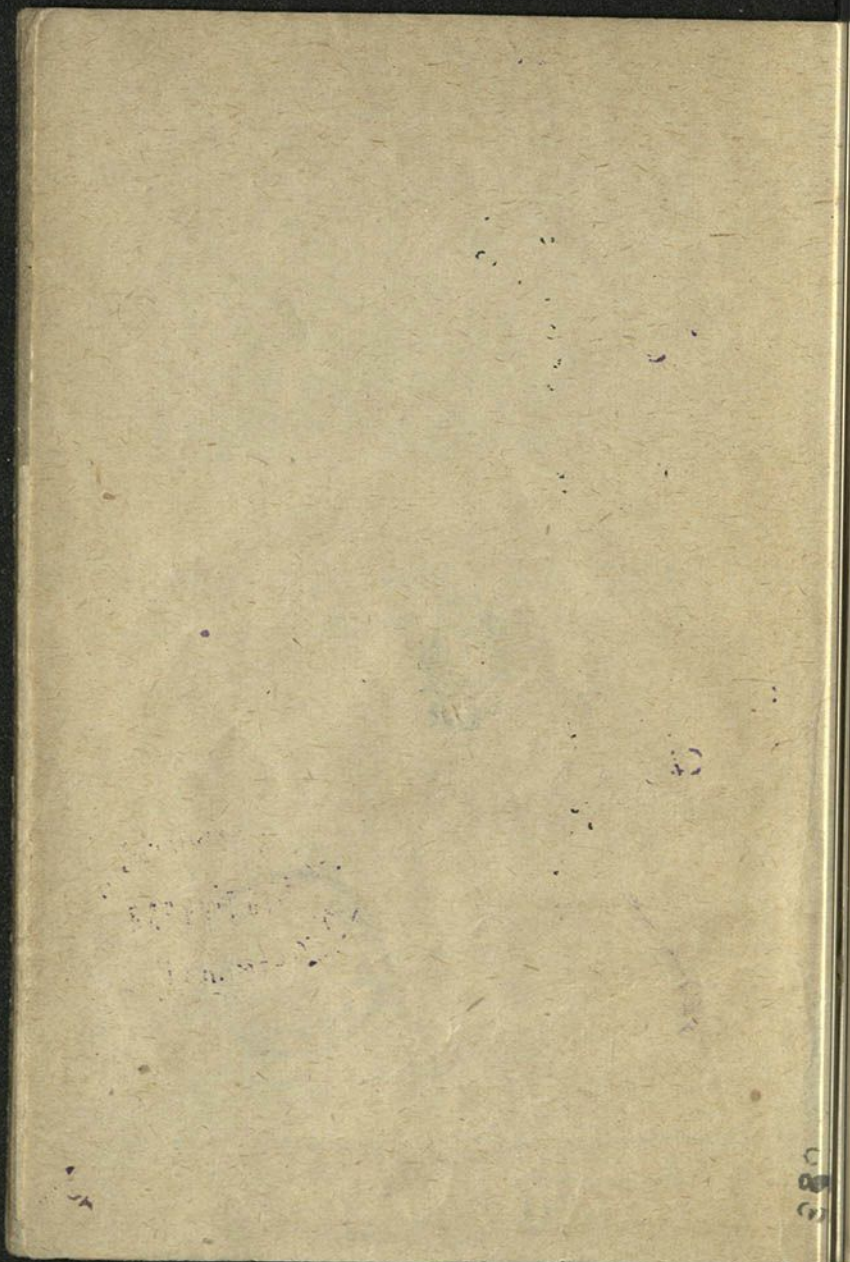
1085

Б А46

~~Ба 25178~~ Ба45735
МАСТАЦКАЕ СЛОВА-МАСАМ

~~А 46-2345~~
АНДРЭЙ АЛЕКСАНДРОВІЧ

~~22~~
~~4085~~

УСТАНОЎКА

5446 7252
Б 45735

БС аддзел
1994 г.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
МЕНСК — 1930

3801

22

8
RFES

25.04.2009

Заказ № 749. 5.000 экз. (1³/₄ арк.). Галоўлітбел № 1245.

Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выд-ва.

Андрэй Александровіч радзіўся 9 студзеня 1906 г. у Менску, у сям'і шаўца.

З малых год Андрэй Александровіч уключыўся ў актыўную грамадскую працу.

У 1921 г. друкуецца першы яго верш „Да моладзі“ ў газэце „Савецкая Беларусь“. Прыблізна ў гэты перыяд ён паступае ў комсамол. Андрэй Александровіч адзін з арганізатараў першага ў БССР літаратурнага аб'яднання „Маладняк“, якое пазьней рэарганізавалася ў БелАПП (Беларускую Асоцыяцыю Пролетарскіх Пісьменьнікаў). Зараз Андрэй Александровіч—член КП(б)Б і актыўны працаўнік БелАПП'у.

Першы зборнік вершаў Андрэя Александровіча „Па беларускім бруку“ вышаў у сьвет у 1925 г. (у 1928 г. вышаў другім выданьнем). У 1926 г. вышла з друку яго поэма „Паўстанцы“ і зборнік вершаў „Прозалаць“, у 1927 г. зборнік „Угрунь“ (у 1928—2-ое выданьне); у 1929 г. зборнік „Фабрыка сьмерці“, прысьвечаны Заходняй Беларусі.

У 1928 г. у часопісу „Польмя“ пачала друкавацца адна з выдатнейшых поэм Андрэя Александровіча—„Цені на сонцы“ (у 1930 г. вышла асобнай кніжкай), а ў 1929 г. вершаваны роман „Нараджэньне чалавека“. Апрача таго, Александровіч вядомы і як перакладчык („Адыгейскі пясняр“ В. Палішчука ў перакладзе Андрэя Александровіча вышаў з друку асобным выданьнем у 1929 г.).

Кожны новы твор Андрэя Александровіча сустракаецца нашай савецкай грамадзкасьцю з вялікай цікавасьцю. Паасобныя творы Андрэя Александро-

віча перакладзены на расійскую, польскую, яўрэйскую, украінскую, грузінскую і чэшскую мовы. Гэта сьведчыць аб тым, што творчасць гэтага паэты ў нашай сучаснай поэзіі займае выдатнае месца. І гэта зусім ня дзіва. Александровіч—сын гораду. На самых першых кроках свайго творчага шляху ён аддаў даніну традыцыям старое сялянска-народніцкае беларускае літаратуры, ён зрабіў пэўныя спробы распрацоўваць сялянскія мотывы, у іх традыцыйна-народніцкім успрыманні, якое стаяла ў пэўнай супярэчнасці з агульным сьветапоглядам паэты. Але ў чужой для яго стыхіі ён ня здолеў як сьлед разгарнуць свой талент. Яго вабіць горад,—родны яго горад, які быў для яго блізкім і зразумелым.

І зусім невыпадкова тое, што Андрэй Александровіч, адзін з першых нашых паэтаў пасялякастрычнікавае пары, першы, і раней за ўсіх, пачаў апавядаць пра беларускую вуліцу, беларускі брук. Калі да яго ў беларускай поэзіі пануюць вясковыя сялянскія мотывы, дык Андрэй Александровіч зьяўляецца пачынальнікам у галіне беларускае гарадзкае поэзіі. У гэтым яго першая вельмі значная заслуга.

Разам з новай тэматыкай Андрэй Александровіч унёс у беларускую поэзію і новыя вобразы. Характарна яго творчасць таксама і з боку рытмікі. Калі раней у беларускай поэзіі пераважалі больш плаўныя, панурыя, монотонныя рытмы, што так добра стасуюцца з шэрай вясковай тэматыкай, дык у Александровіча ўсё больш і больш настойлівай навалай урываюцца новыя рытмы, віхрыстыя, адрыўчатыя, больш адпаведныя бурнаму тэмпу сучаснага жыцця савецкай краіны.

У сваёй творчасці паэта глыбока закранае ўсе бакі нашага грамадзкага жыцця.

У вершах і поэмах яго знайшлі сваё адбіццё і цяжкія ўмовы жыцця рабочае клясы ў дарэволю-

цыйныя часы, жыцьцё сучаснасьці ва ўсіх яго пра-
явах, і жыцьцё мястэчка, і змаганьне партызанаў
з белапалякамі, і нацыянал-дэмакратычная эмігра-
цыя і соцыялістычнае будаўніцтва, колектывізацыя,
чыстка партыі, жыцьцё комсамолу, праца саматуж-
ніка, змаганьне са шкодніцтвам, культурнае будаў-
ніцтва, процэсы заводзкае працы, новы быт, нара-
джэньне новага чалавека,—шырачайшы абхват нашай
савецкай рачаіснасьці.

Андрэй Александровіч увесь у сучаснасьці—гэта
галоўная адзначная рыса яго творчасьці. І калі сярод
твораў яго і можна знайсці некалькі вершаў з гіста-
рычнай тэматыкай, дык і яны ў пераважнай больш-
шасьці цесна ўвязаны з тымі задачамі, якія стаяць
на сёньнешні дзень перад пролетарыятам, сьцісла
ўвязаны з нашым змаганьнем за соцыялізм.

Вершы Андрэя Александровіча прасякнуты ра-
дасьцю жыцьця, бадзёрым імкненьнем да змаганьня.
Поэта прасякнуты вяснянай, вясёлка-тканай ра-
дасьцю, якая ў сэрцы яго „б'е ў сто званой“. Для
Андрэя Александровіча—„сонца—лёзунг, вясна—
плякат...“ Але радасьць Александровіча—гэта не
беспадстаўная радасьць жуіра, гэта радасьць зма-
гара-пераможцы, гэта радасьць будаўніцтва новага
жыцьця, будаўніцтва будучыні.

На даным этапе свае творчасьці Андрэй Але-
ксандровіч бачыць і разумее супярэчлівыя тэндэнцыі
процэсу нашага грамадзкага жыцьця. Ён бачыць
элемэнты новага соцыялістычнага жыцьця, якое
нараджаецца, ён бачыць і тое, як часам „мёртвы
хапае жывога“, ён бачыць як сьвятло, так і цені
нашае сучаснасьці. Цэлы шэраг яго твораў паказ-
вае адмоўныя бакі нашага жыцьця; не ўпадаючы ў
паніку перад гэтымі адмоўнымі зьявамі, не пера-
ўвялічаючы іх, падыходзіць да іх здаровы, бадзёры
поэта-змагар.

Андрэй Александровіч увесь у колектыве. Па за
межамі колектыву ён сябе ня мысьліць. Ён жыве
жыцьцём колектыву, хварэе яго бодем, радуецца яго
радасьцю. Таму вась і блізкая так творчасць
Андрэя Александровіча нашаму пролетарыяту, што
гэта творчасць члена колектыву, пра колектыў, для
колектыву.

Ня раз ужо крытыкі зьвярталі ўвагу на тое, што
творчасць Александровіча проста такі падкупае
чытача сваёй надзвычайнай шчырасьцю. Вынікае
гэта шчырасць з таго, што Александровіч п'яе „не
як староньні назіральнік, а як непасрэдны ўдзель-
нік“ клясавае барацьбы.

Зборнік „Угрунь“, як і цэлы шэраг іншых яго
твораў, гэта песьня пра соцыялістычнае будаўніцтва,
пра індустрыялізацыю. Але самае важнае—гэта тое,
што ў творчасці сваёй Андрэй Александровіч ад-
носіцца да жыцьця не пасыўна-сузіральна, а надзвы-
чай актыўна.

Песьня Александровіча ў большасьці выпадкаў—
гэта заклік да змаганьня, гэта заклік да будаўніцтва,
гэта баявая песьня пераможнага пролетарыяту.

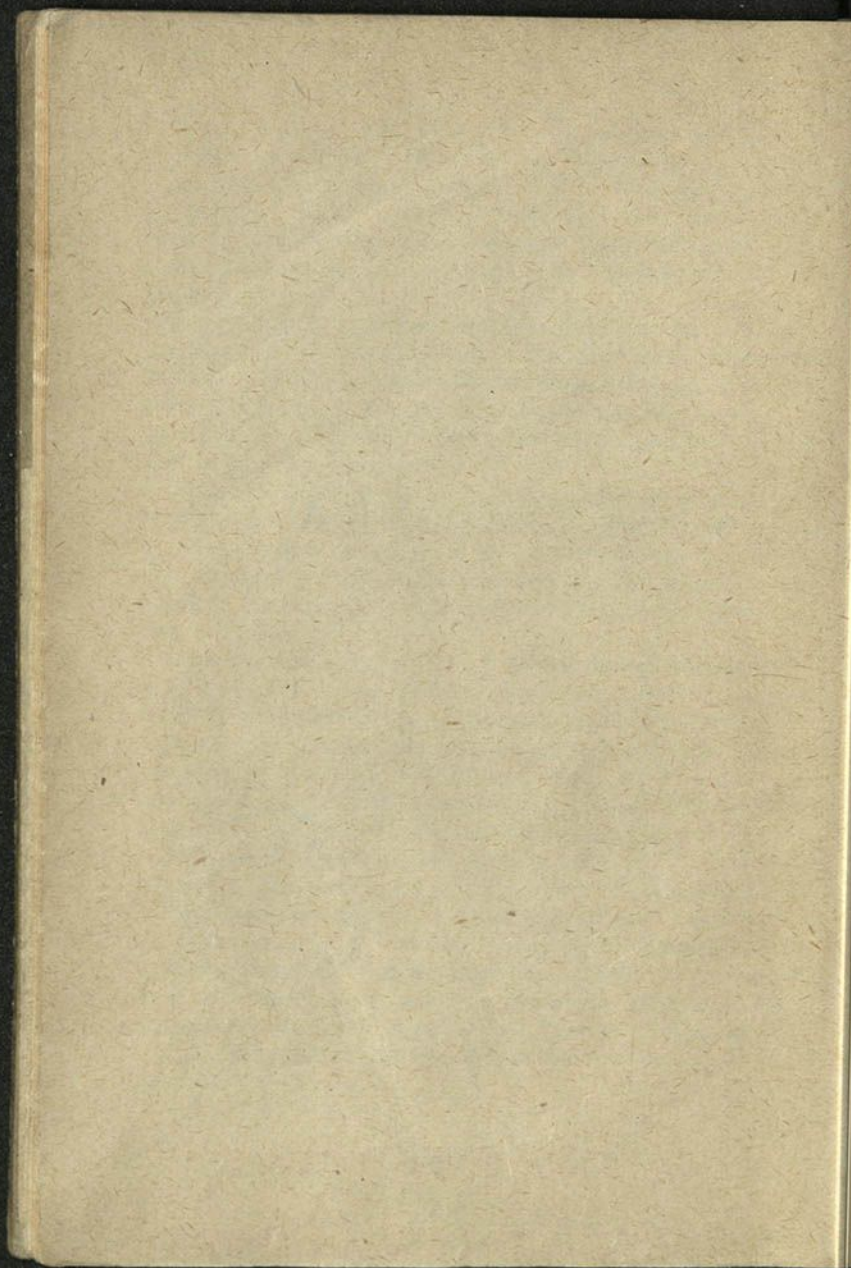
Разам з высока формальна-мастацкай вартасьцю
творчасці Андрэя Александровіча гэта робіць яе
асабліва каштоўнай і высоўвае Александровіча ў
першыя шэрагі беларускае пролетарскае поэзіі.

Андрэй Александровіч зрабіў вялікую політычную
памылку, падпісаўшы „ліст трох пісьменьнікаў“.
Александровіч хутка ўсьвядоміў сваю памылку і
па-бальшавіцку ў гэтым прызнаўся. Сваёй твор-
часцю Андрэй Александровіч давёў, што нацы-
янал-дэмакратам, а таксама і ніякім, варожым про-
летарыяту, розным плыням ня ўдасца сьпіхнуць яго
з правільнага шляху беларускай пролетарскай літа-
ратуры.

УСТАНОЎКА

УСТАНОЎКА

Як сонца—агіста,
як сэрца—няспынна,
працай віхрыстай
узьята краіна!
Выбухам творчым
як іскрамі горн,—
вышлі рабочых
брыгады

на фронт!

Песьні, як вочы,
запалам гараць.
— Таварыш, рабочы,
ты мусіш

— дагнаць!

Краіна ў паходзе!
Рабочых брыгады
фабрыкі ўзводзяць,
нібы барыкады.
Тлей, векавая,
балотаў пятля!
Межы знікаюць!
— Паўстала зямля!

Песьні, як вочы,
запалам

гараць.

Рабочы,
настала
пара

— перагнаць!

Паўстаньнем ахвачаны
скарбы абшараў.

Нямілаваць спадчыну,
здаць качагару.

Знай,

цягні!

Няхай

цягнік,

як слава

мчыцца

навальніцай.

Першы ў сьвеце
ўсіх сталеццяў!

Сьцяг

ўзьняць

і дагнаць.

Наперад,

раць—

Пера-

гнаць.

Дагнаць і перагнаць!

1930

БЕЛАРУСЬ САВЕЦКАЯ

*

Зямля і хлеб! Сталецьці і зямля!
Зямля і барацьба!
Зямля і зграяй зайдрасьць!
Няроўны люд зямлі! Зямлі няроўны шлях!
Жыцьцё супроць жыцьця!
Супроць самоты—радасьць!
Жыве народ, а поруч з ім другі.
Зямля!.. Зямля! Нязьведных скарбаў сховы...
Ўладарства дужых шырыць берагі,
рвучы ў слабых і родную іх мову.
Бядак багатаму заўсёды быў слуга.
Бывала так, было,—
бо зайдрасьць—там, дзе сіла.
Спрабуй ня быць слугой,—сібірская тайга,
хоць і Сібір—зямля, хоць і Сібір—магіла.

*

Работу катаву паставіць на вагу,
страшнейшай лютасьцю сучаснасьць пераважыць.
Зямля гудзіць! Зямлі зазыўны гул
ня спутаць дротам меж!

Зямную моц ня зьвяжаш!
Трухлее слуп мяжы... Гудзіць зямлёй абшар!
Хто думаць стаў—на катарзе, ў засьценнях.
З грудзей зямлі—агнём прарвецца вар,
прарвецца вар зямлі!
Зямля дарогі зьменіць!
Была скрыжована вякамі Беларусь.
На захадзе цяпер скрыжованы і дзеці!
Няшкода ўспомніць даўнюю пару,
як мала розніцы ў помніках сталеццяў...

*

Ня роўны люд зямлі!
Зямлі няроўны шлях!
Жыцьцё супроць жыцьця!
Супроць самоты радасьць!
Як многа на зямлі людзей на кастылях.
Як многа на зямлі
ахвяр сусьветнай здрады...
Рашучасьць!
Вера!
Ўпартасьць!
Буралом!
Даволі раны разьяздае помста сольлю...
Ярмо жабрачае ахвачана агнём,
народжаным іскрой рабочага падполья.
Уздвогнула зямля!
З зямлі прарваўся вар!

І ўжо ў астатняй, але страшнай завірусе,—
як жылы,

сьціснуліся межы карт,—
ўзышла зямля—Савецкай Беларусі!

*

Краіна Саветаў, вялікая наша!
Зямля ў харакстве нязвычайным, інакшым.

Шчасьцем гучэў тэлеграфны дрот—
быў Новы Дзень,
быў Новы Год.

Воля ўзьвілася ў палёт сакаліны—
Радасьць рабочага і селяніна.

Сход сабіраўся. ўрачысты сход—
быў Новы Дзень,
быў Новы Год.

Гудзелі гудкі, ня сьціхалі дубровы,—
плылі маніфэста, агнёвыя словы...

Сонца пайшло ў свой вялікі паход—
быў Новы Дзень,
быў Новы Год.

*

Крыжуюцца шляхі праз балоты, узгор'і.

Зямля спалосана, як рысамі далонь.

Паявіцца іскра, з іскры шугне агонь.

І гэта на зямлі—нястрымны рух гісторыі.

І так хвілінай кожнаю, што-крок жыцця людскога—
гісторыя запіша—смерць і перамогу

Нязгадныя гісторыі схаваны ў нетрах краю,
мы толькі помнім іх, яны зышлі ў нябыт.
У шугавейных выбухах адважнай барацьбы—
і полымя ад дыму колер свой губляе!

Што-крок праяў жыцця—гісторыя людзкая,
адны народзяцца, другіх зямля прымае...

Вось так і Беларусь раздзілася ў паўстанні,
на касцяках гісторыі былой.
Уздымам, творчасцю нязломнаю сваёй
зямлю палоніць ростам рыштаваньяў.

Штогод, то больш, штогод шырэй і далей
мы гучна славім будучыню сталі!

*

Сталеццяў спадчыну мы скрышым,
як скалы-горы ў дробны жвір.

Краіна—

ўзброеная выйшла

ў жыццё—

нязьмераную шыр!

Распалім горны,
моц разгорнем,
разбурым краты змрочных дзён.

І пойдзе сонца
ў шлях прасторны
напорам—
трактарных колён.

Хай сёньня пот!
Няхай напружанасьць!
Хай грудзі ў творчасці—
гараць!

Мы пачалі
і скончыць здужым
комуне шлях цэмантаваць.

1928

~~259~~

КОМСАМОЛ

1

Дні былі мяцежнае стыхіі.
Дні былі, але іх грукат змоўк.
Гартавалі буры агнявыя
нашы сілы маладыя—
гартавалі Комсамол.

2

Барацьба змагла прымусіць
сілай сонечнай вясны,
палюбіць—
руіны Беларусі.
Руіны—
спадкі старыны...

3

Надрыўна так,—гудок гудзе:
— Канчай рабочы дзень!
І заклік новы:—зноў на працу,
строй атрады-сотні!
Сённяя гвардыі юнацкай
чаргавы суботнік.

І па цаглінцы.. Так з году ў год
 разбураны край будавалі.
 Пакутна-сьлязьлівая песня яго
 стала радасным званам сталі.
 Зноў загулі на заводах машыны.
 Новае ёсьць, ня стала руінаў.
 І ў гэтай працы дні і ночы
 Камсамол—чорнарабочы.

5

Калісьці зналі: сутарэньне,
 мазоль крывавы на руцэ.
 Гарадавога, пана, цемень
 і каствявы Тэ-Бэ-Цэ.
 А цяпер—жыцьцё ня зломяць!
 Хай гудзе вірлівы вецер.
 Комсамол—у фабзаўкоме!
 Комсамол—у сельсавеце!

6

Комсамольцы люд вясёлы!
 Смутак—вораг злосны наш!
 Праца—радасьць комсамолу,
 рытм змаганьня, левы марш!
 І стазвонна
 неўгамонна
 ідуць чырвоныя палкі.

Серп і Молат
наша школа
ў барацьбе за КІМ.

7

У Беларусі шмат курганоў:
нязьлічыць, як у полі каменяў.
За справу працоўных юнацкая кроў
арасіла шляхі вызвалення.
У кожным кургане, ў дубровах, у полі—
адзін, бязумоўна, ляжыць комсамалец!

8

Сэрца слабее
Ў завеі
Ўсьпененай.
Сьцюжай заўзятай
мігае ў вачах.
— Таварышы, утрата!
— Ня стала Леніна!
Леніна...
... Ёльліча!

9

Беласьнежным праменьнем
ліжа каменяні
мароз, рассыпаючы сьнег белай жменяй.

Сэрца нязмоўкла, незьледзянела,
вуліцай белай
плача нясьмела.

Іскрамі смутку плача маўкліва
сэрца юнацкае, сэрца вірлівае.

Сьцэлецца сьцюжай сьнег на каменнях...
Гэй, комсамольцы,
шчыльней свае зьвеньні!

10

Сілу злучыўшы,
што-крок то і вышай
рушым колёнай
мільённай
сваёй!
Стой!
Моладзь заводаў
і земляробы,
новы фронт—
— Учоба!

11

Сонца, распальвай стагодні сумёт.
Збавімся спадчыны катавай.
Гэй, комсамольцы,
культурны паход!
Акопы культуры захватывай!

21

За школу,
    за ласьню,
    за клюб,
    за журнал,—
энэргія волі
    і кроў
    і запал!

12

За кнігаю помнім мы
кожнай хвілінай
дзе і якая
супроць нас краіна.
Вінтоўку трымаем
штодня пры сабе:
Жыць рэволюцыі!
    Жыць барацьбе!

13

Вялікі шлях прайшлі.
Цяпер вясьняна расьцьвілі
так слаўна, так багата—ўсёй краінай
на былых развалінах-руінах,
на зямлі здратовай каменнем—
нашы дасягненьні.

14

Вялікі шлях прайшлі.
Былі ахвяры ў нас. Але перамаглі!
А колькі прыдзецца змагацца нам яшчэ,

Каб вызваліць братоў з скляпеньняў беспрасьветных,
каб наш агонь, агонь ідэі зьзяў ярчэй,
шырокім зарывам, сусьветным.

15

Вялікі шлях прайшлі.
Ў паходах мы расьлі.
Сусьвет—айчына нам. Ня знаем межаў нацый.
Мы гартаваліся ў агні вялікай працы.

Гісторыю жыцця, змаганьне, дасягненьні—
зброшуруем з сонечных праменьняў!

Менск, 1925

ВЕКАПОМНЫЯ ПАХОДЫ

(Шлях поэмы)

... Эх, яблычка,
куды коцішся?
З Балаховічам ідаі
азалоцішся...

Хай бяз ботаў, бяз шынэлі
у мяцелі-сьцюжы,
дружна біліся, гарэлі,
агнявелі здужыць!
Як штыкі ад сонца, стальлю
вочы зырка зьзялі.
Што Кастрычнік горда даў нам
адстаялі слаўна!

*

... И по винтику, по кирпичику
водрузили мы снова завод...

На разваліны-руіны
ўзвод за ўзводам,
выйшла армія краіны
баявым паходам!

Загаілі фабрык раны
працай дружнаю, старанна.
Загулі-былі машыны
песняй радаснай, нястрымнай.

*

... Мой саколiк трактарыст,
а я трактарыстка...

Замест патронаў—зерне.
Замест бранявіка—
трактар пераверне
хутар кулака.
За прасторы, за абшары
і на межы-дрот—
Армія Чырвоная—
— Агропаход!

*

... Загiньце ў тры пагiбелі
Пiльсудзкія, Цэргiбелі...

Бяз працы ў голадзе гiнуць
мiльёны рабочых краiны.
На бiржах працы
зьлёт, сход.
Выходзіць змагацца
галодны паход.
На барыкады, засесьці ў акопы
клічуць рабочых Эўропы!

*

... Пароход ідзе,
дожджык крапае.
Будзем рыбу карміць
рымскім папаю...

Труціць, як калісьці,
імкнуцца народ.
Зьбіраецца выйсьці
ў „крыжовы паход“.
Разам з прадажным
штандарам хрыстовым
крыжам зьяжа—
„паход крыжовы“.

*

Мы закон жыцця зьмянілі.
Ня стрымаць нас! Не асіліць!
Рух—на Захад! Мусім там быць!
Узарвем заставы-дамбы!

Хто ня верыў, што ўзараем
Поле безгранічна?!
Што пачуецца над краем
Гул машын фабрычных?!

Хто ня верыў, што краіну
З векавых балот і ціны

Прывядуць байцы-паўстанцы
Ў край электрастанцый?!

. . . . .
Чырвонасьцяжныя паходы
Год за годам—лавай—
Новых дзён цвітуць усходы
Бальшавіцкай славай!

1930

К Р Ы М

Шумліва-чароўнае Чорнае мора
ўскідвае хвалі на ўзвышша скал.
Водгульлем гордым у пролазах горных
пераклікаюцца з валам вал.

Рабінавай ноччу разьюшацца ветры,
хмары насунуцца цёмнай сьцяной.
Заліты халодныя грудзі Ай-Петры
гарачай татарскай сьлязой.

Век пад няволяю гнуўся татарын,
у горах бязьлюдна жыцьцё каратаў.
Шторм! Навальніца!.. І,—праз ахвяры,—
вольным татарын стаў.

Нязнацца ўжо болей з тэй доляю горкай,
шчасьцем абвіў іх паўстаўшы Ўсход...
На небасхіле ясьнеецца зорка —
савецкі плыве параход.

Зялёным агнём кіпарысы маўкліва
радасна вабяць у цемень скал.
Чорнае мора, адвеку шумлівае,
гучнаю песьняй цябе я спаткаў!

У сэрцы, ў грудзёх хараством каласілі;
білі паклоны, насілі дары.
Пазалотай поэзіі ласкава зьвілі
сонечна-казачны Крым...

Місхор, 1925

СЬМЕРЦЬ РЫБАКА

Што шуміць так, мора,
гулам нясьціханым,
гулам хвалі чорнай,
хвалі раззлаванай.

Ледзь відно, далёка,
там, на небасхіле —
парус адзінокі
ў хвалях абясьсілеў.

Дый вятры ганяюць...
Жудасна ў палоне.
Белай пенай грае
страшнае прадоньне.

Кончыцца бядою,
толькі так, няйначай.
Абвіе журбою
вецер кут рыбацы.

А каму па сілах
дужацца са штормам?
Вецер над магілай
хваляю прыгорне.

Шумна чайкі строем
спужана крыляцца:
сьмерць не за гарою,
страшна аглядацца.

І гудзіць-жа мора
гулам нясьціханым,
гулам хвалі чорнай
хвалі раз: ліванай.

Жыў рыбак на сьвеце,
рыбака ня стала.
Гоніць злосны вецер
шквалам вал за валам.

Сімеіз, 1927

ВОЛГА

Далёка ад родных загонаў,
ты—шырокая Волга сястра.
Б'юць аб бераг халодным званам
твае хвалі ў сецях чароўных,
туман—кудзель серабра.

На палёх, на раўнінах рускіх
родным гонарам Волга—ты.
Я прыехаў з зямлі беларускай,
дзе зрэбна-зялёнаю хусткай
бязьмежна ляжаць балаты.

Дзе лясы ноччу ціхай і цёмнай,
так любя, так слаўна гудуць.
Дзе гордыя—Сож і Прыпяць і Нёман,
дзе Менск, Вільня, і Віцебск, і Гомель—
дзе ўчора пазбылі бяду.

На тваіх, на грудзёх бурлівых
плылі стройна чаўны казакоў.
І песьняй, як белаю грываі,
трасьлі рускі абшар віратлівы —
да цябе абуджалі любоў.

Як прыемна пачуць стыхію —
сьпеў рабочага, сьпеў мужыка.
Як жыцьцё, як дні агнявыя
цябе любіць твая Расія,
цябе руская Волга-рака.

Ты з сілай жыцьця маладога
векавы свой штурмуеш паход
і радасна пенішся доўга.
Дык люблю цябе руская Волга —
бо любіць цябе твой народ!

Саратаў, 1925

КРЫК ГАЛОДНЫХ РЫКШ

Ці застогнуць жалем
ветры над страхой,
ці то гоман хваляў
бурнай Хуан-хо —
кожную хвіліну,
кожны рух і крок
пальцы Чжа-о-ліна
труцца аб курок.

*

Сіл рабочых скарбы
зваў у люты бой.
Чжа-о-лін змагар быў
за савецкі строй.
Горача расказваў
пра бальшавіцкі стан.
А вочы, як ля фанзы
агністы гаолян...

*

Павуціньнем вуліц
гул глытае крык, —

крык галодных кулі,
крык галодных рыкш.
Песьцяць-даглядаюць
і хлеб, і рыс, і чай.
А ў голадзе канаюць,
а ў голадзе Кітай.

*

Гарэць, расьці, змагацца
і ні на крок назад.
У Манчжурыю дабрацца
компартыі загад.
Дарогаю няспынна,
што новы рух і крок
пальцы Чжа-о-ліна
труцца аб курок.

*

Там.. пад хмелем віскі
выйшлі ў поле-шквал,—
генэрал расійскі,
кітайскі генэрал.
У гонар іх пагонаў
ім выдаў мандарын—
Нью-Ёркскія патроны,
ангельскі карабін.

*

Гарэць, расьці, змагацца
і ні на крок назад.

Бальшавікі за працай,
у кратах барыкад.
Ня кволаю, ня хмураю,
а песьняй баявой
сьцяг Леніна Манчжурыя
здабудзе барацьбой.

*

Цярпець, трываць, карыцца
пакіне гальцьба.
Блізка навальніца,
блізка барацьба!
Горы загрузочаць,
уздрогне цаліна.
За Кітай рабочы
ўздыбіцца вайна!

1929

Мястэчка

1

Пятніца...
Запалілі сьвечкі
ў кожнай хаце
цёмнага мястэчка.
На стале ля сьвечак
сьпечаная хала.
Ў талесах мястэчка
сівы талмуд чытала.
Сонейка пагасла.
Запалілі сьвечкі,
Пятніца.
Вечар.
Моліцца мястэчка.

2

Вечар жніўны ціха павявае,
рассыпае срэбра кроплямі расы.
Ходзіць задуменны местачковец Хаім;
месяц завіваўся ў сівыя валасы.

37

Моліцца на месяц, моліцца на неба,
просіць дапамогі—Борух, адэной.
Моліцца пакорны местачковец рэбэ,
просіць неба яснае выслухаць адно.

Глянуў на старога: абадраны, голы,
талесамі роніць буйную сьлязу.
А калісьці Хаім ездзіў балаголам,
а цяпер ад нечага—гадуе ён казу

і кожны вечар ходзіць з хаты ў хату
і ў кожнай хаце хэйдар, ну і „гут“.
І як шчыры рэбэ горача, заўзята
дзеткам убівае ў голавы талмуд.

І гандлюе, хочаш, бакалеем,
з камізэлькі, хочаш, какаіну дасьць.
Моліцца на неба... Сьлязою грудзі рве ён,
спавіло яго няшчасьце і бяда.

І ламае рукі, і ламае пальцы,
і губляе сьлёзы на зялёны дол.
Родныя сыночкі адкідаюць талесы
і заместа школы—ідуць у камсамол.

Іх лаялі... Пракляцьці насылалі.
Праганялі з дому, голых праганялі.
Ім хоць-бы што, нібы сьцяна нямая —
замест талмуду „Арбэйтэр“ чытаюць.

Багамольнік крамнік, набажны гандляр —
злосьць яго спавіла, злосьць кідала ў жар.

3

Ноч мінула ў цемені дубровы,
пагасіўшы ветрам сонныя агні.
Ноч міне ў зьянмозе... Сьветлаю падковай
прывітае раніцу—прозалаць зарніц.

Над мястэчкам глуха, пахіліўшы вецьці,
шапацелі хвойкі, калыхалі ціш.
Талесы, як хмары, доўгія сталецьці
мутнымі вачыма чадзілі ў жыцьці.
І пад шум гешэфтаў беднае мястэчка
каратала буднем сонечныя дні.

.....
Ой, зусім нядаўна, запаліла сьвечкі
новая раніца—прозалаць зарніц!

Хоцімск, 1925

РАЗБОЙНІК БУЙТРА

1

Нязьмерыць вокам беларускі лес,
як і нязьмерыць зор у ноч праяў зімовых.
Бязьмежны лес! Разбойнічы начлег!
Таемны, як зямля і як зямля—суровы!

За лесам плесьняй стыне шыр балот.
Шуршацца зарасьлі засохшае асокі.
І толькі чуцен гул адвеку вольных вод
усьпененай Бярэзіны шырокай.

О, гэты гул! Як шмат гавора ён!
Як шмат ён захлынаў харобрых армій войска!
І швэды гінулі і тут Наполеон
зламаў сваю сусьветнай славы стойкасьць.

Гнуць ветры над Бярэзінай крутой
строй сосен, як над морам кіпарысы.
І тут, нібы жабрак, з цярплівасьцю людзкой
стаіць гісторыяй пакрыўджаны Барысаў.

2

Было таму год семдзесят назад,
той час живе ўспамінамі на вуснах.

Разбойнік Буйтра жыў, ён вербаваў атрад,
атрад разбойнікаў яўрэяў беларускіх.

Прыняў іх лес, паіў сваёй расой,
захоўваў ад вачэй узброенай аблавы.
А ноччу Буйтра сам атрад выводзіў свой
з гушчару страшнага на страшную расправу.

Пальлюцца кроплі чалавечае крыві,
агонь змывае сьлед: гарыць сялянскі хутар.
Сваімі буйнымі набегамі Давід
здабыў імя сабе—яго празвалі—Буйтра.

І буйным быў! Жыцьця не дараваў.
О, гора тым, дзе быў налёт Давіда.
Калі папаў яўрэй—Давід яму даваў
хвіліны тры жыцьця на прачытаньне „Відуй“.

А ў лесе жуць і страх. А лес шумеў, шумеў.
Праявы грудзі рвуць, як стогн вятроў заўзятых.
Разбойнікі ў кустох, здавалася ў турме,—
як сьцены—змрок лясны, а сосны быццам краты.

І банда меншала: ў мястэчка беглі зноў.
Кідалі жудасьці гушчарнай цемры лесу.
За гандаль браліся і зноў гешэфт пайшоў
і кожны і цяпер—а газлэн он а мэсэр.

За хвалямі ракі ляцелі ўсьлед і дні.
Застаўся Буйтра ў адзіноце, без атраду.
Адзін застаўся ён. Прысеў з журбой на пні,
з сваімі думкамі дзяліў сваю дасаду.

Бязьмежны лес. Ня змерыць, не прайсьці.
Схаваўся Буйтра за зялёбую завесу
ад сонца, ад жыцьця. Ён зубы сьцяўшы сьціх,
чытаючы што вечар—„Шмэйнэ-эсрэ“.

Ад сонца, ад жыцьця, ад грамады ён зьбег.
Чытаючы малітву—чуе: едуць кáры.
Маліцца ня спыніў. Спыніць малітву грэх,
хоць сэрца точыць жаль—шкада згубіць ахвяру...

Нібы нажамі сонечнымі,—страх
пралязіў у жыцьцё тутэйшых балаголаў.
Ламала рукі Буйтрава сястра,
разбойніка кляла мальбой вячэрняй школа.

О, многа сьвежае на могілках зямлі,
і што курган—то камень шэры, хмуры,
ён сьведка тых ахвяр, ён сьведка тых хвілін,
калі чало жыцьця кранаў разбойнік Буйтра.

О, гора тым, дзе Буйтра пабываў,
прыносіў сьмерць, дзе толькі гляне вокам.
І з буйных рук сваіх людзкую кроў змываў
на беразе Бярэзіны шырокай.

3

Прышоў на хмарах восеньскіх эул,
рассыпаўся халоднаю імглою.
Імглу прарэзваў лясны надрыўны гул—
абветранаю водгульнай стралою.

Разбойнік Буйтра з цемры лесу збег,
пярсьцёнкі-валасы рукамі злосьці рве ён.
У родным горадзе знайшоў сабе начлег,
начлег дала яму ў сваім прытоне Ляя.

Чураўся ён дзяўчат, хаваўся ад людзей.
А як напоены адстоенаю брагай—
дарма ня пройдзе ноч! Бываць ліхой бядзе!
Пакажа Буйтра моц разбойнічай адвагі!

Пад хмелем выйдзе ён, пад хмелем што яму?
Навостранья зубы, нож па-за халявай...
А ноч стаяла цёмная... Забраўшыся ў карчму,
ён там пачаў сваю звычайную расправу.

З прасонья гаспадаравы дачка
„Давід“—трывогай бацьку свайго звала.
— Пазнала!—крыкнуў Буйтра і яго рука,
каб сьцяць сьляды,—жыцьцё дзяўчынкі сьцяла.

У вечар пятніцы за сьвечкамі яўрэй
чытае нарасьпеў мальбу, як сьвет, старую.
Угледзіць кожны ў цёмных зарасьлях брывей
вялікі сум, журботнасьць векавую:

— „Ня лёгка жыць і крыўдна, гэта горш,
разня, пагром—няшчасны лёс народны.
Жыві, чакай, трывай—усадыць востры нож
рука аідэшэ пагібельлю халоднай“...

Пагасьлі сьвечкі. Завіваўся сон.
Адно Бярэзіна раскідывала хвалі...
Абход ураднікаў. Гурбой зайшлі ў прытон.
Разбойнік Буйтра тут. Яго арыштавалі.

— Якая навіна. Папаўся чортаў чмут.
Барысаў—гутаркамі радаснымі ўсеян.
І неўзабаве ў менскую турму
вязьлі закутага разбойніка-яўрэя.

Менск, 1928

АБРАМ

У цёмным, сырым сутарэньні
жыве адзінокі Абрам.
Ня раз зьбіраў сьлёзы у жменю,
Ня раз начаваў ён ля крам...

Да вечара, з самага ранку,
ў гарачы ліпнёвы час
бутэлькай, а хочаш і шклянкай
прадае лімонны квас.

Паклічуць купцы з „ятак“,—
на работу наймецца Абрам:
на пласе сячэ цяляты,
ня ходзіць тады ён ля крам.

Ня крычыць у бурлівым рынку:
— „Папера—сьмерць для мух“
І чэрствага хлеба скарынку
ня ходзіць выпрашваць у „круг“.

Вясёлы ён стаў, бо ведае,—
у кішэні ўсё-ж будзе рубель...
Зморана-кволы абедае,
праклінаючы ў думках сябе.

У полі зьвінелі калосься,
як гораду песьня падпольля...

— Цяжка, ой, цяжка жылося
Беларусі пад няволяй.

Польшчы рука
у Менску слаўным
панавала.

А Сьвіслач рака,
так забаўна
злавала.

Б'е ў берагі,
уздымаючы гул,
скрыгоча:

Што, пан дарагі,
падстаўляе нагу
рабочы?

Дзяржыся!..
Сьвіслач кіпела
няволяй.

Гэй, расступіся!
Гудзела
падпольле.

Панства выла:
ламаюць
засовы.

І Беларусь радзіла
Кастрычнік—
Ліпнёвы.

На вуліцах сьцягі рдзеюць
над вокнамі ўзломаных крам...
Ня відаць Абрама, дзе ён?
Што цяпер робіць Абрам?

Яму справілі з блудам заручыны,
ўцякаючы ўланы-зьявы.
І Абрам як-бы атручаны...

З ім ня хоча й жыцьцё гаварыць,
яго хваляй сваёю глынула—
пусьціўшы з пакатай гары...

У Абрама ў грудзёх мільганула:
дачку каб сваю адшукаць.
Дачка ў разгул нырнула,—
ёй сорам Абрама знаць.

Вочы ўздывае Абрам
у бязбожную высь-небазвод:
і просіць:—сьвяты Аўраам,
дай дажыць сваіх год без клопот.

Маліцца, адзеўшы талесы,
не хадзіў Абрам у школу
і ламае, ламае пальцы,
час настаў невясёлы.

Дачка—сэрца чуткае,
вочы—палаючы мак.
Прымушана быць простытуткай,
з гора прымушана, так...

Ня ведаць ёй песьні змаганья,
не зразумець ёй завод.
Прыемна ёй там, дзе каханьне,
дзе перысты лоскат згод.

Дзе романс мілагучны сопрано
запе пра вясновыя дні.
Сэрца юнацтвам ткане
паліць каханья агні.

Успомніла бацьку, вядома,
а позна, яго не спаткаць.
У завулках блукае бяздомкам,
сэрца... сэрца за грошы мяняць.

Пра такіх, пра жыцьцё разгоннае
песьня з рабочых хат
цяпер разьліваецца званам
на свой рабочы лад:

— „Ды ляцяць міскі ды з паліцы“,
немец ходзіць ля спадніцы.

Ой, люлі, ой, люлі,—
дзеўку замуж аддалі.

Дзеўка, немкаю як стала,
па-нямецку загуляла.

Ой, люлі, ой люлі,—
з Менску немцы уцяклі.

Дзеўка ные, дзеўка плача:
— Прападзі ты, доля-кляча.
Ой, люлі, ой люлі,—
паны польскія прыйшлі.

Зноў жыцьцё і зноў забавы,—
дзеўка мысьліць аб Варшаве.
Ой, люлі, ой люлі,—
і палякі уцяклі.

Як знаёмы сталі брамы,
дык і ўспомніла Абрама.
Ой, люлі, ой люлі,—
косьці бацькавы згнілі.

Дзеўка плача, сьлёзы роем:
— Эх, жыцьцё маё ліхое!..

Дзяўчыны—сэрца чуткае,
вочы—палаючы мак.
Кожны знае—і гэта ня чуткі,
што Абрама дачка простытутка;
і сьмяяліся й проста так...
Толькі Менск віхравейны ірдзее,
зьмятае асколкі сьмяцьця.
Ён здзейсьніць заводаў ідэі
на крыгах старога жыцьця!

Менск, 1924

ПЕРАД БУДУЧЫНАЙ

Ішлі гады. На хвалях мора шквалам
схіляў наш парус раззлаваны шторм.
За валам вал ляцеў на нашы скалы,
разьбіты кідаўся ў падножжа цёмных гор.

А вецер гнаў за валам вал навалай,
схіляў наш парус раззлаваны шторм.

Ідуць гады. І бліжай з хваляў мора
агні віднеюцца далёкіх берагоў.
У зьяньні тым, у залатым сузор'і
ўзрастае будучына, радасьць новых слоў.

Зямля вялікая! Вялікія прасторы
агні віднеюцца далёкіх берагоў!

1926

ПАД СЬЦЯГАМ РАДАСЬЦІ

Зьліпае бровы хмар
праменная далонь.
Кладзецца сонца спаць
пад мяккай коўдрай змроку.
Зямля запальвае
на зьмену
свой агонь,
як маці, кормячы
сваім уласным сокам.

Зямля і чалавек!
Штурм розума і скарб!
Зямля і скарб.
Энэргія і згода.

І—
электрычнасьцю
зальлем зямлі абшар—
пад сьцягам радасьці,
пад сьцягам сонцаўсходу.

Угрунь, жыцьцё!
Разгортвай сілы скарб!
Як хвалі радыё
у поступе разьбежным—
захватывай абшар,

правамі ўладара,
каб,— як і сонцу,— нам
ня ведаць розных межаў.

І Беларусь,
    І Украіна,
        і Расія—
магутнасьць пролетарская
                            паўстань!

Зьмянілі рух жыцьця,
законы векавыя,—
за Днепрабудам
цэмантуем
Сталінстан.

А бліжай,
    бліжай,
        бліжай.

Што дзень,
    што час,
        што крок

Народы працы,
нацыі плянэты
як вусны з вуснамі,
так сэрца,
    думка,
        зрок

зьяднаюцца ў сям'ю
Савецкага Сусьвету.

1. VIII-29

З Ы М Е С Т

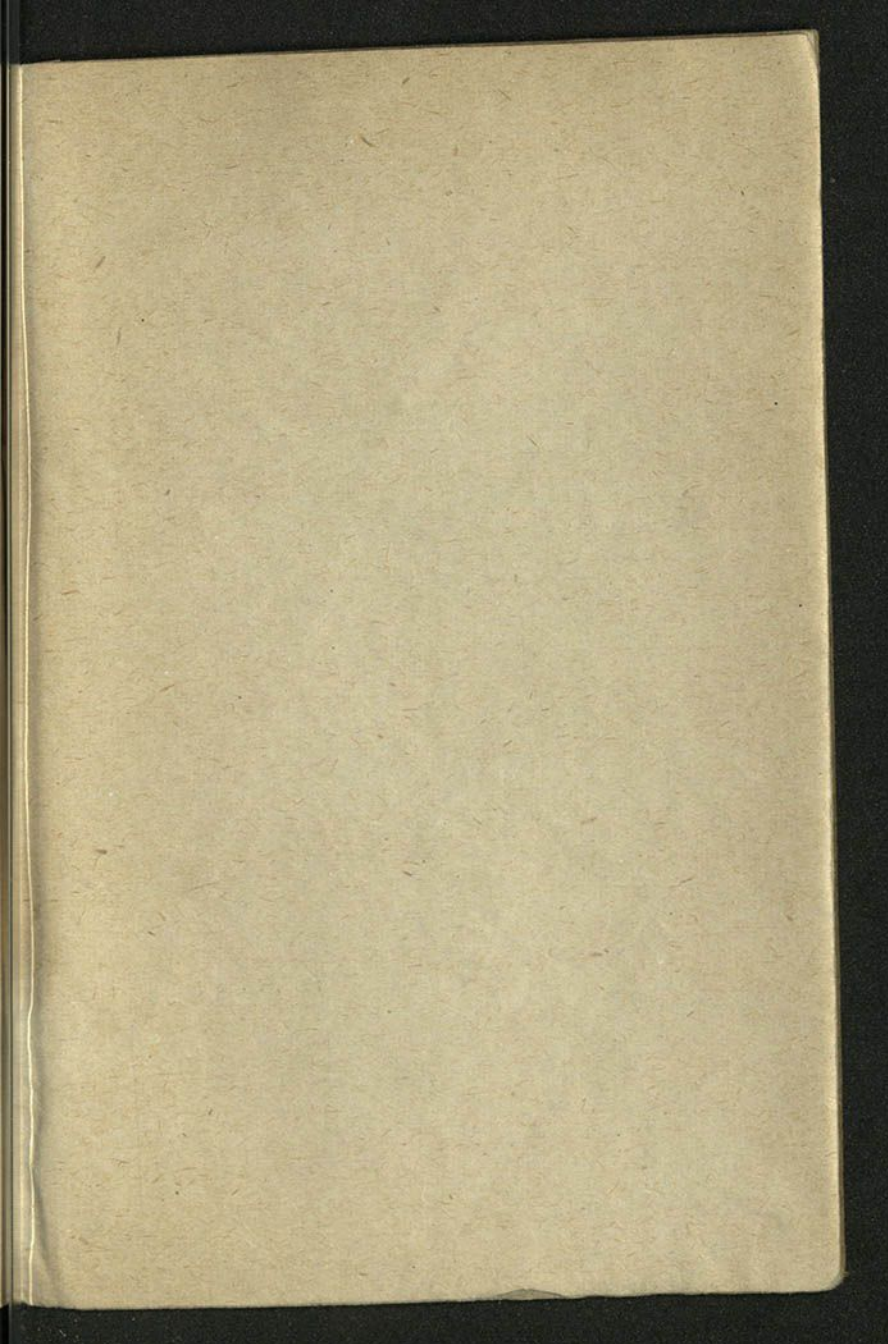
	<i>Стар.</i>
Прадмова	5
Устаноўка	11
Беларусь Савецкая	13
Комсамол	18
Векапомныя паходы	24
Крым	28
Сьмерць рыбака	30
Волга	32
Крык галодных рыкш	34
Мястэчка	37
Разбойнік Буйтра	40
Абрам	45
Перад будучынай	50
Пад сьцягам сонцаўсхода	51

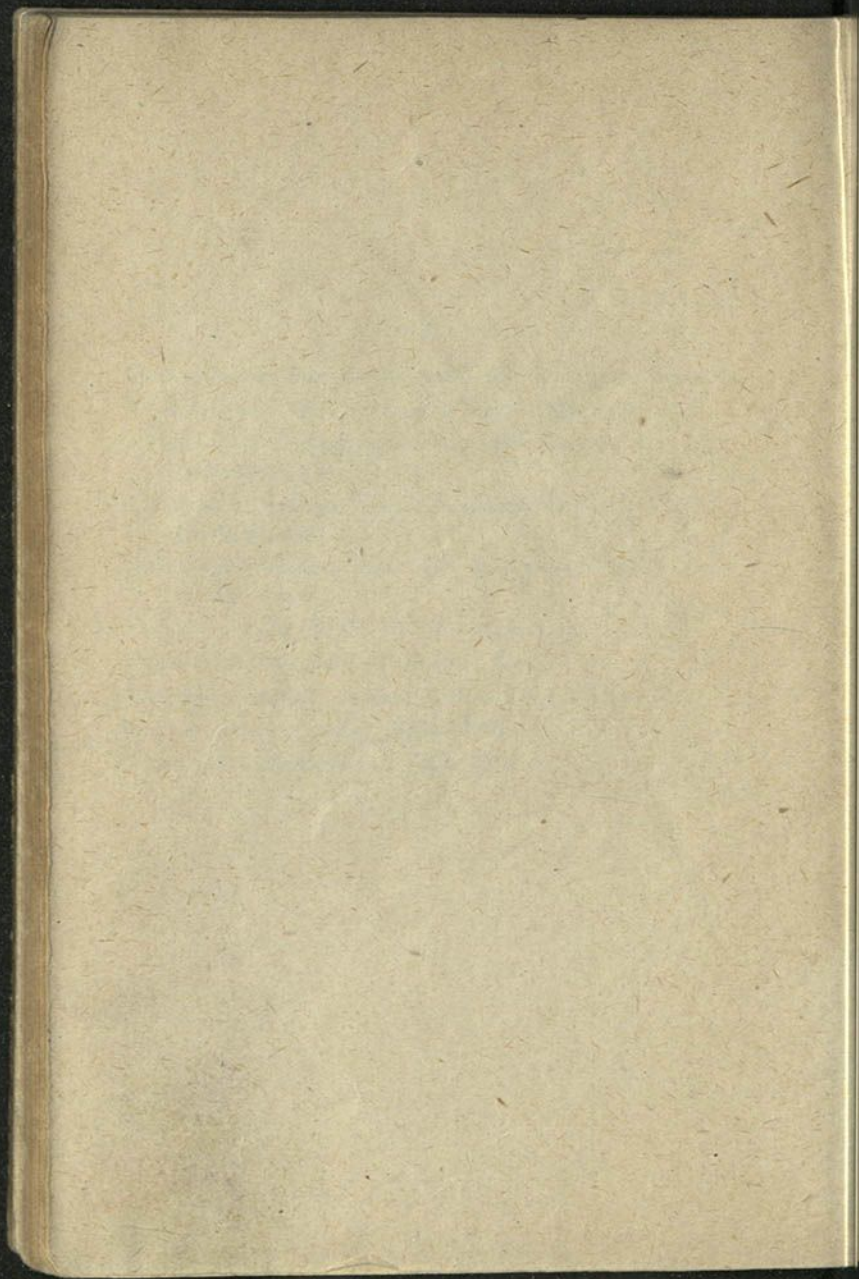

Таго-ж аўтара

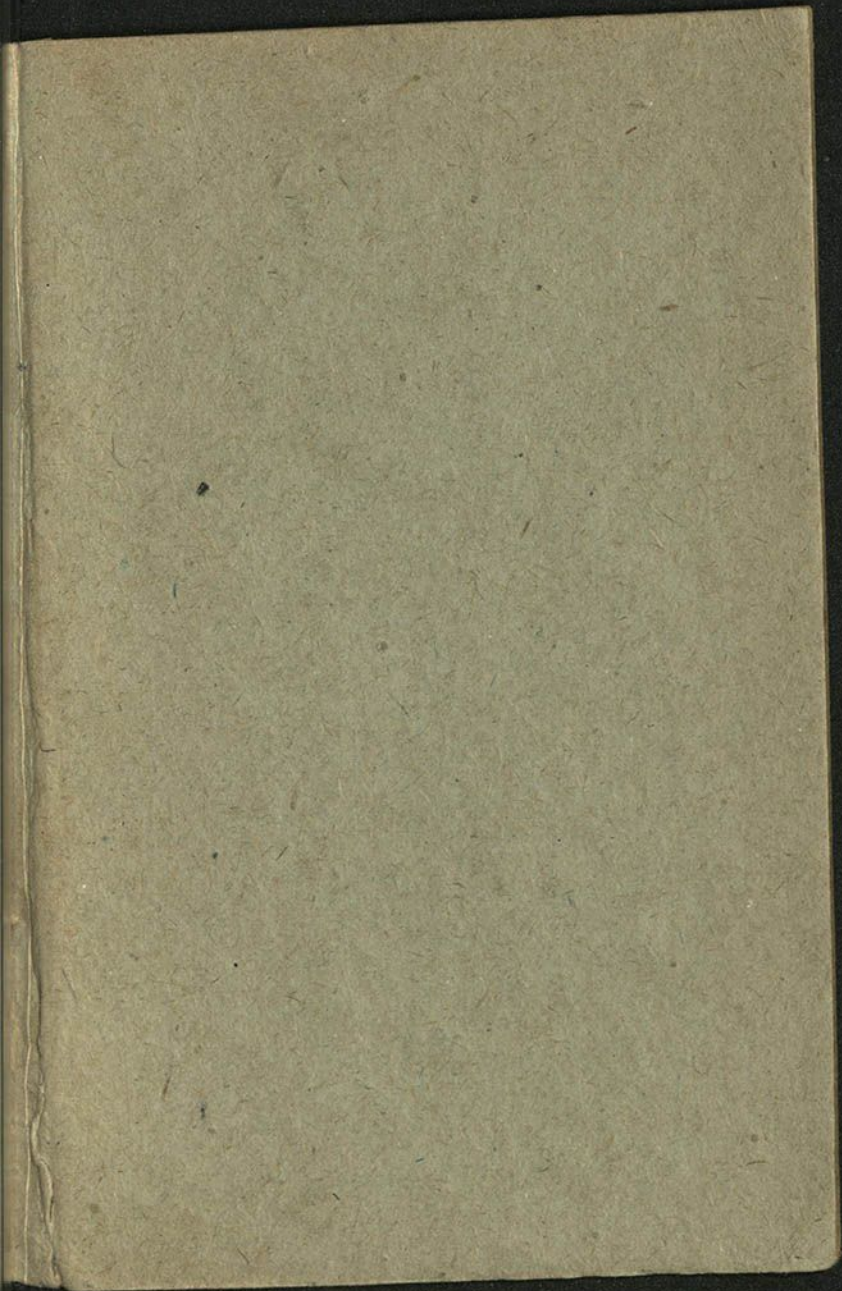
- „Па беларускім бруку“—вершы. БДВ—1925 (разыйшлася).
„Па беларускім бруку“—вершы. БДВ—1928 (выд. II).
„Сутарэньне“—аповяданьні. Выд. „ЦБ Маладняка“—1925
(разыйшлася).
„Паўстанцы“—поэма. Выд. „Чырвоная Зьмена“—1925
(разыйшлася).
„Прозалаць“—вершы. Выд. „ЦБ Маладняка“—1926
(разыйшлася).
„Уірунь“—вершы. БДВ—1927 (разыйшлася).
„Уірунь“—вершы. БДВ—1928 (выд. II-ое).
„Фабрыка сьмерці“—вершы. БДВ—1929 (разыйшлася).
„Цені на сонцы“—поэма. БДВ—1930.
„Поэма імя вызваленьня“. БДВ—1930.

Ляня 30 кап.

888
888

B0000000409840

Без адреса
1964 г.

1964 г.

